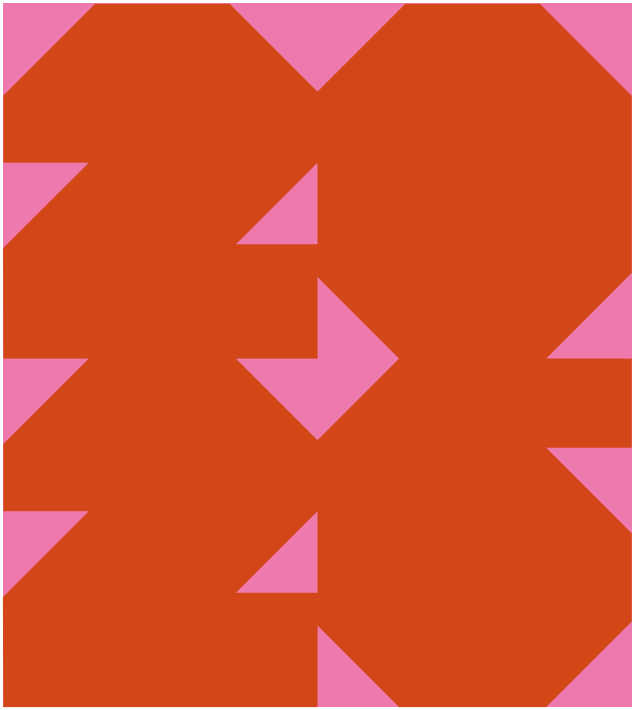
ALDO ROSSI I EL GRUP 2C

Construcció de la ciutat. Relacions internacionals de l'arquitectura espanyola

Fins al 22 de desembre de 2026
Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona

Adaptació a Lectura Fàcil: Anna Hernández i Laia Vidal (Associació Lectura Fàcil)

Maquetació: Carme Guiral

Aquest logotip identifica els materials de Lectura Fàcil que segueixen les directrius internacionals de l'IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) i d'Inclusion Europe quant al llenguatge, el contingut i la forma, amb l'objectiu de facilitar-ne la comprensió. L'atorga l'Associació Lectura Fàcil (www.lecturafacil.net).

Sumari

Introducció **5**

Què es pot veure a l'exposició? 6

Com s'organitza l'exposició? 6

Què explica l'exposició? 7

Quins materials s'hi poden veure? 8

Secció 1 ..... **9**

Formació del grup i fundació d'una revista, 1972 9

El Pla Torres Clavé, 1972 11

Exposició XV (15) Triennal de Milà, 1973 13

«AR + 21 arquitectes espanyols», 1975 15

Secció 2 ..... **17**

Projecte urbà i ciutat històrica 17

I (1) SIAC, Santiago de Compostel·la, 1976 19

Rossi a Sevilla, 1978 21

II (2) SIAC, Sevilla, 1978 25

Gianni Braghieri, Arduino Cantàfora,
Guillermo Vázquez Consuegra,
projecte d'estudi elaborat
amb motiu del II (2) SIAC de Sevilla, 1978 27

Secció 3 **29**

Aldo Rossi a la revista 29

«Aldo Rossi, 1a part», 1975 32

Aldo Rossi, amb Max Bosshard
i Gianni Braghieri, projecte de concurs
per al Palazzo della Regione a Trieste, 1974 34

Aldo Rossi, amb Gianni Braghieri,
Arduino Cantàfora i Max Bosshard,
Casa dello Studente a Trieste, 1974 36

«Aldo Rossi: 4 obres construïdes», 1979 38

Aldo Rossi, amb Gianni Braghieri,
cementiri de San Cataldo a Mòdena, 1971-1978 40

Aldo Rossi, amb Gianni Braghieri
i Roberto Freno, Teatrino scientifico, 1978 43

Secció 4 **45**

Xarxes internacionals 45

Carlo Aymonino amb Aldo Rossi,
conjunt d'habitatges socials Monte Amiata
al barri de Gallaratese, Milà, 1967-1972 48

El projecte de 2C a l'IBA 84/87
de Berlín (Oest) 50

Aldo Rossi i Gianni Braghieri,
projecte a l'IBA 84/87 de Berlín (Oest) 53

Introducció

Des dels anys 60 fins a finals dels 70,
l'arquitecte italià Aldo Rossi, de Milà, i el Grup 2C,
dirigit per Salvador Tarragó,
van col·laborar i compartir idees sobre arquitectura.

Es van reunir moltes vegades i, amb els anys,
van arribar a compartir moltes idees.

Aquesta col·laboració va permetre
crear nombrosos documents i publicacions,
i organitzar activitats culturals importants per a la ciutat.

Una de les publicacions va ser la revista
2c Construcción de la Ciudad,
que va publicar 22 números entre el 1972 i el 1985.

Què es pot veure a l'exposició?

A la paret hi ha cartells, fullets i altres materials
amb imatges i textos sobre seminaris,
exposicions i conferències organitzats pel Grup 2C.

Al vestíbul hi ha una vitrina amb documents
que mostren la col·laboració entre Aldo Rossi i el Grup 2C.

Alguns van aparèixer als 22 números de la revista.

La vitrina inclou publicacions italianes i espanyoles
que mostren com es compartien idees i coneixements
sobre arquitectura entre els 2 països.

Com s'organitza l'exposició?

L'exposició Aldo Rossi i el Grup 2C.
Xarxes internacionals de la revista
2c Construcción de la Ciudad té 5 seccions.

Aquestes seccions expliquen les idees, els projectes
i les relacions entre arquitectes europeus
que volien canviar la manera d'entendre i fer arquitectura.

Volien trobar noves formes de treballar,
perquè consideraven que les idees
de l'arquitectura moderna i dels moviments artístics anteriors
ja no responien a les necessitats del moment.

Què explica l'exposició?

L'exposició explica la creació del Grup 2C
a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona (ETSAB),
a principis dels anys 70.

També la creació de la revista
2c Construcción de la Ciudad (1972-1985),
que el grup utilitzava per comunicar-se, compartir idees
i treballar junts.

El Grup 2C estava format per joves arquitectes espanyols
que volien millorar l'arquitectura i la societat.
Per això, van establir relacions amb arquitectes d'altres països.

Durant els anys 70 van mantenir una col·laboració important
amb Aldo Rossi.
Tots 2 van compartir idees i van aprendre els uns dels altres.

L'exposició presenta algunes de les trobades més importants:

La XV Triennal de Milà, celebrada el 1973,
i les 2 primeres edicions del Seminari Internacional
d'Arquitectura Contemporània (SIAC),
celebrades el 1976 i el 1978.

En aquestes trobades es va parlar de la memòria,
de la conservació dels edificis i els llocs amb valor històric,
i de les parts antigues de les ciutats.

Arquitectes de diferents països van compartir idees
i van estudiar com aplicar-les als projectes d'arquitectura.

Quins materials s'hi poden veure?

L'exposició presenta molts documents d'arxiu,
com ara obres artístiques, projectes d'arquitectura, cartes,
fotografies i publicacions.

Aquests materials permeten conèixer
com es preparava la revista
i quins temes discutia el Grup 2C.

El grup va ajudar a donar a conèixer a Espanya
les idees sobre arquitectura d'altres països.

En aquella època,
Espanya encara estava sota la dictadura de Franco
i els estudis d'arquitectura estaven menys avançats
que en altres països.

Secció 1

Formació del grup i fundació d'una revista, 1972

L'abril de 1964, Salvador Tarragó va viatjar a Milà amb un grup d'estudiants d'arquitectura de Barcelona, de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura (ETSAB).

Durant el viatge, Tarragó va intentar reunir-se amb Ernesto Nathan Rogers, director de la revista **Casabella-Continuità**.

En aquest viatge van conèixer l'arquitecte italià Aldo Rossi. Així va començar una col·laboració entre Rossi i els arquitectes de Barcelona, que va ser molt important durant els anys 70.

El 1965, Rossi va fer un llarg viatge per Espanya, un país que li interessava molt.

En aquella època, estudiava noves maneres d'entendre l'arquitectura. Volia superar el funcionalisme, que és una manera de dissenyar edificis que dona molta importància a la seva utilitat.

El 1966 va publicar el llibre **L'architettura della città**.

Durant aquells anys també es va començar a formar
la Tendenza, un moviment d'arquitectes
que compartien noves idees sobre arquitectura.

El 1971, Salvador Tarragó va reunir, a Barcelona,
professors joves, arquitectes que acabaven els estudis
i estudiants
per crear una revista d'arquitectura
que arribés a altres països.

El 1972 es va publicar el primer número
de la revista **2c Construcción de la Ciudad**,
anomenat número 0.

Aldo Rossi va valorar molt bé el nom de la revista
i va celebrar que el grup compartís les idees de la Tendenza.

També va expressar la seva satisfacció
per la col·laboració amb els arquitectes de Barcelona
i les ganes de continuar treballant junts.

El Pla Torres Clavé, 1972

Pla Torres Clavé.
Una alternativa per planificar Barcelona

El Pla Torres Clavé es va crear
com una alternativa als plans urbanístics
dels últims anys de la dictadura de Franco.

En concret, era una alternativa al Pla de la Ribera,
desenvolupat entre el 1964 i el 1972,
quan José María de Porcioles era alcalde de Barcelona.

El pla porta el nom de l'arquitecte Josep Torres Clavé,
com a reconeixement a la seva feina.

Recupera idees del Pla Cerdà, el Pla Macià i el GATCPAC,
un grup d'arquitectes catalans
que defensaven una arquitectura basada en la raó
i en les necessitats de les persones.

El pla revisa aquestes idees per adaptar-les a Barcelona.
El Pla Torres Clavé té en compte la geografia, la història
i els edificis de Barcelona.

Proposa organitzar la ciutat
amb un gran eix paral·lel al mar, destinat al transport públic,
i una xarxa de carrers en forma de quadrícula,
com la del Pla Cerdà, però amb illes de cases més grans,
anomenades superilles.

En forma de quadrícula vol dir
que els carrers formen quadrats o rectangles,
com en un tauler d'escacs.

També proposa connectar la zona marítima,
el port i els grans parcs,
i distribuir els edificis de manera
que n'hi hagi menys per superfície
a mesura que la ciutat s'acosta a Collserola.

El pla és flexible i permet incorporar propostes dels veïns
per millorar els barris.

Aquesta manera de planificar la ciutat
combina l'estudi de Barcelona, el disseny de projectes
i la voluntat de fer canvis socials i polítics.

Aquestes idees també van interessar al Grup 2C
i van formar part de les converses amb Aldo Rossi
i altres arquitectes italians.

Exposició XV (15) Triennal de Milà, 1973

El 29 de setembre de 1973 es va inaugurar
la XV (15) Triennal de Milà,
una exposició internacional
dedicada a l'espai on viuen les persones.

Aldo Rossi va ser el responsable
de la Secció Internacional d'Arquitectura.

L'exposició presentava propostes diferents de les habituals
per construir edificis i millorar les ciutats.

S'hi van mostrar projectes de Trieste, Berlín, Venècia,
Stuttgart, Roma, Zúric, Nàpols, Barcelona i Bolonya.

També s'hi van presentar obres d'arquitectes internacionals
com C. Aymonino, P. Eisenman, J. Hejduk,
L. Krier i O. M. Ungers,
i projectes de diverses universitats.

A l'espai dedicat a Barcelona,
s'hi van exposar estudis elaborats en grup,
com el Pla Torres Clavé
i una proposta per construir una zona d'habitatges al Poblenou.

Aquesta exposició va ajudar a donar a conèixer
de forma internacional la Tendenza,
un moviment d'arquitectes
que recuperava idees de l'arquitectura del passat
per aplicar-les a nous projectes.

La seva proposta era crear una arquitectura
més relacionada amb les necessitats reals de les ciutats
i que no depengués només de les idees de cada arquitecte.

Aldo Rossi considerava que aquesta
podia ser una nova manera de fer arquitectura
basada en el treball col·lectiu.

«AR + 21 arquitectes espanyols», 1975

Del 9 de maig a l'1 de juny de 1975
es va fer una exposició al Palau de la Virreina de Barcelona.

L'exposició presentava projectes de l'arquitecte italià
Aldo Rossi i de 21 arquitectes espanyols.

Després es va presentar en altres ciutats d'Espanya
fins a l'octubre de 1976:
Santiago de Compostel·la, Cadis, Còrdova, Huelva,
Granada, Guadalajara i València.

Aldo Rossi va valorar molt bé l'exposició
perquè mostrava que els arquitectes treballaven junts
i compartien idees.

Per a Rossi, aquest treball en grup
era més important que mostrar els seus propis projectes.

Els projectes exposats eren molt diferents
i no tenien un mateix estil.
Però, segons la revista **2c Construcción de la Ciudad**,
els arquitectes compartien algunes idees.

Consideraven que l'arquitectura
havia de seguir uns coneixements i unes normes.
Volien construir edificis
que responguessin a les necessitats reals de les persones.
Estudiaven diferents tipus d'edificis
per utilitzar-los com a exemples en els seus projectes.

També estudiaven els edificis del passat
per aprendre'n i aplicar aquestes idees als nous projectes.

Per tant, els arquitectes no feien edificis iguals,
però compartien idees i maneres de treballar.

Secció 2

Projecte urbà i ciutat històrica

A partir de 1973, Aldo Rossi va participar en reunions
per parlar de la manera com construir edificis moderns
a les parts antigues de les ciutats,
sense fer malbé els edificis històrics.

El desembre de 1973 va fer una conferència
sobre aquest tema a Santiago de Compostel·la.

A finals de 1974 va participar en una reunió a la mateixa ciutat
per crear els Arxius Històrics
dels Col·legis d'Arquitectes espanyols,
dedicats a conservar documents
sobre la història de l'arquitectura.

En aquesta reunió es va decidir estudiar
Santiago de Compostel·la per veure
com es podien conservar els edificis antics
i construir-ne de nous.

El 1976 es va celebrar, a Santiago de Compostel·la,
el primer Seminari Internacional
d'Arquitectura Contemporània (I SIAC).

En aquest seminari, els arquitectes van estudiar
la manera com construir i reformar edificis
a les parts antigues de les ciutats.
El 1978 es va celebrar el segon seminari
(II SIAC) a Sevilla.

En aquesta trobada es van estudiar els canvis de Sevilla
i les possibles reformes dels seus edificis.

Els 2 seminaris volien trobar maneres
de combinar els edificis antics amb els nous.

A Sevilla, Aldo Rossi també va participar
en un projecte per reformar el Corral del Conde,
un conjunt d'edificis històrics.

El projecte va començar el 1975,
però no es va arribar a fer.

Per preparar-lo, Rossi va tenir en compte edificis
i elements arquitectònics del passat,
així com llocs i experiències que recordava
de la seva vida.

I (1) SIAC, Santiago de Compostel·la, 1976

Del 27 de setembre al 9 d'octubre de 1976,
es va celebrar a Santiago de Compostel·la
una trobada d'arquitectes de diferents països,
anomenada I SIAC.

La trobada la va organitzar
el Col·legi Oficial d'Arquitectes de Galícia (COAG),
que s'havia creat poc abans.

Aldo Rossi va dirigir la trobada
i Salvador Tarragó en va ser el secretari.

Hi van participar arquitectes coneguts,
com Álvaro Siza Vieira, Carlo Aymonino, James Stirling,
Josef Paul Kleihues i Oswald Mathias Ungers.

Van presentar-hi projectes per construir i reformar edificis
a les parts antigues de les ciutats.

Aquests projectes eren diferents
dels que es feien per norma general
en l'arquitectura moderna.
També es van formar grups
amb arquitectes de diferents països
per preparar projectes i compartir opinions
sobre 5 zones de Santiago de Compostel·la:
Belvís, l'Eixample, San Clemente, San Martín Pinario
i Santo Domingo.

Durant la trobada es va parlar, sobretot,
de les idees d'Aldo Rossi sobre les ciutats i els edificis.

Rossi havia explicat aquestes idees
al llibre **L'architettura della città**, publicat el 1966
i traduït al castellà el 1971.

Era la primera vegada
que es reunien tants arquitectes importants
de diferents països en una trobada com aquesta.

La trobada va ser molt important
per als joves arquitectes espanyols que hi van participar.

Van conèixer altres maneres de construir i reformar edificis,
i van aprendre idees
que després van utilitzar en la seva feina.

Rossi a Sevilla, 1978

La primavera de 1975,
Aldo Rossi va visitar Sevilla per primera vegada.

Després va participar en activitats
del Col·legi d'Arquitectes d'Andalusia Occidental
i de l'Escola d'Arquitectura de Sevilla.

Gràcies a aquesta col·laboració,
Sevilla es va convertir en una ciutat important
per a la feina de Rossi, juntament amb Barcelona
i Santiago de Compostel·la.

El 1978 es va celebrar, a Sevilla,
el segon Seminari Internacional d'Arquitectura (II SIAC).

El 1975 Rossi va rebre l'encàrrec
de reformar el Corral del Conde,
un dels conjunts d'habitatges més antics de Sevilla.

Va treballar en el projecte durant diversos mesos,
però la reforma no es va arribar a fer.

A Rossi li van interessar molt els corrals de veïns de Sevilla.

Eren edificis amb habitatges
al voltant d'un pati compartit
i amb passadissos exteriors per accedir-hi.

Li recordaven les **case di ringhiera** de Milà,
uns edificis amb una distribució semblant.

Rossi volia conservar la forma i la distribució
del Corral del Conde,
amb el pati, els passadissos i els habitatges.

També volia restaurar l'edifici
perquè les persones hi poguessin continuar vivint.

Considerava que donar-li un altre ús
obligaria a fer canvis que farien perdre
les característiques originals de l'edifici.

Per això, defensava
que no n'hi havia prou amb conservar-ne l'aspecte exterior.
Calia conservar també
la manera com estava organitzat
i el seu ús com a habitatge.

Projecte de restauració de l'àrea del Corral del Conde a Sevilla, 1975

El projecte proposava construir habitatges
i locals comercials en una zona
que estava buida o plena de runa,
és a dir, de restes d'edificis enderrocats.

També proposava construir un carrer nou
al costat del Corral del Conde.

Aquest carrer havia de seguir la forma del corral
i unir els edificis en una sola gran illa de cases,
dins de la part antiga de Sevilla.

Perquè les persones poguessin continuar vivint al corral,
calia reformar els habitatges interiors.

Rossi proposava fer pisos petits, amb 2 habitacions
i els espais necessaris, com la cuina i el bany.

Els pisos havien de mantenir la mateixa profunditat
que l'edifici original.

Tots tindrien accés des dels passadissos exteriors,
com abans de la reforma.

També es conservarien les parets originals
que sostenien l'edifici.

D'aquesta manera, es podrien millorar els habitatges
sense perdre la forma i la distribució originals
del Corral del Conde.

Això ho va escriure Aldo Rossi.

II (2) SIAC, Sevilla, 1978

El 1978 es va celebrar, a Sevilla,
el segon Seminari Internacional d'Arquitectura Contemporània
(II SIAC).

El seminari tractava sobre els canvis de Sevilla
i la manera com construir i reformar edificis
a les parts antigues de la ciutat.

Es va organitzar de la mateixa manera que el primer seminari.

Al matí, arquitectes de diferents països
treballaven en grups per preparar projectes
sobre diferents zones de la part antiga de Sevilla.
A la tarda, feien conferències
per explicar i compartir les seves idees.

Salvador Tarragó va intentar
que es publiqués un llibre amb els temes
que s'havien tractat durant la trobada.

Ho va demanar diverses vegades,
i també va utilitzar el suport d'Aldo Rossi,
un arquitecte molt conegut.
Però el llibre no es va arribar a publicar.

Algunes de les idees del seminari
es van publicar al número 11 de la revista
2c Construcción de la Ciudad, de 1978.

Aquest número estava dedicat a les cases tradicionals
de Sevilla.

També incloïa documents i imatges
d'una exposició sobre aquestes cases,
organitzada per Antonio Barrionuevo
i Francisco Torres el 1977.

Aquesta exposició també es va poder visitar
durant els dies del seminari.

Gianni Braghieri, Arduino Cantàfora, Guillermo Vázquez Consuegra, projecte d'estudi elaborat amb motiu del II (2) SIAC de Sevilla, 1978

El projecte estudiava un terreny buit
situat entre les antigues drassanes de Sevilla
i el riu Guadalquivir.

Les drassanes eren edificis
on es construïen i es reparaven vaixells.

Aquest terreny pertanyia a la Maestranza d'Artilleria,
una institució militar.

Al segle XIX (19), la Maestranza hi va construir un edifici
per guardar-hi materials.

Als anys 60, l'edifici es va enderrocar,
però es va conservar la paret exterior que donava al riu.

Aquesta paret era d'estil neoclàssic,
un estil que s'inspira en els edificis de l'antiga Grècia i Roma.

El projecte proposava utilitzar aquest terreny
per connectar la part antiga de Sevilla amb el riu Guadalquivir.

A un costat del terreny hi havia les antigues drassanes,
al costat d'una muralla construïda durant l'època musulmana.

A l'altre costat es volia construir
un passeig al costat del riu,
però encara no s'havia decidit com seria.

Secció 3

Aldo Rossi a la revista

El 1972, la revista **2c Construcción de la Ciudad** va publicar una conversa amb Aldo Rossi al número 0.

En aquesta conversa es parlava de diferents temes sobre arquitectura:

La història, per conèixer com eren els edificis i les ciutats del passat.

El racionalisme,
una manera de dissenyar edificis
que dona importància a la raó i a la seva utilitat.

El realisme, que busca adaptar els edificis a les necessitats reals de les persones.

La Tendenza,
un grup d'arquitectes que compartien idees sobre la manera com estudiar les ciutats i construir edificis nous.

I l'estudi de les ciutats,
per conèixer com estan organitzades i com han canviat al llarg dels anys.

Els arquitectes volien utilitzar aquestes idees
en els seus projectes,
però encara havien de decidir com fer-ho.

L'abril de 1975 es va publicar el número 2 de la revista,
titulat «Aldo Rossi. 1a part».

La revista explicava que dedicaria 2 números
a presentar i explicar les idees de Rossi.

L'objectiu era que els arquitectes
poguessin conèixer aquestes idees, parlar-ne
i treballar junts de manera organitzada i continuada.

L'octubre de 1975 es va publicar el número 5,
titulat «Aldo Rossi. 2a part».

Aquest número explicava que Rossi utilitzava els seus records, les
seves experiències personals
i els seus coneixements d'arquitectura
per dissenyar edificis.

També volia que els arquitectes treballessin junts
per trobar noves maneres d'aplicar el racionalisme,
perquè considerava que aquesta manera de fer arquitectura tenia
problemes que calia resoldre.

El desembre de 1979 es va publicar el número 14,
titulat «Aldo Rossi: 4 obres construïdes».

Era el tercer número de la revista dedicat a Rossi.

En aquest número, Rossi parlava de 3 edificis
que havia construït:
una escola, un cementiri i un teatre.

Rossi relacionava l'escola amb la vida,
el cementiri amb la mort i el teatre amb la imaginació.

«Aldo Rossi, 1a part», 1975

Aldo Rossi, amb Gianni Braghieri, projecte d'una casa a Borgo Ticino, 1973

Aldo Rossi estimava molt aquest projecte
perquè el feia feliç.

El projecte era una casa situada a dins d'un bosc
i aixecada sobre pilars, sense tocar de forma directa el terra.

La casa li recordava les cases i les barraques
dels pescadors dels rius Ticino i Po, a Itàlia.

Aquestes construccions també s'aixequen sobre pilars
per adaptar-se al lloc on es troben.

La casa estava pensada per a un terreny inclinat,
on una part del terra és més alta que l'altra.

Per això, els pilars tenien diferents alçàries.

Així, el terra de la casa podia quedar pla,
encara que el terreny fos inclinat.

La casa quedava elevada i tenia una forma semblant
a la d'un pont.

Aquesta manera de construir
permetia situar la casa entre els arbres,
fins i tot a les parts del bosc on era difícil arribar.

D'aquesta manera,
la casa podia quedar envoltada d'arbres i branques.

Això ho deia Aldo Rossi.

Aldo Rossi, amb Max Bosshard i Gianni Braghieri, projecte de concurs per al Palazzo della Regione a Trieste, 1974

Aldo Rossi volia que l'edifici de la Regió
fos un edifici públic important de Trieste.

Volia que la gent s'hi pogués reunir i fer activitats,
com passava a les places i les catedrals
de les ciutats antigues.

El projecte proposava grans espais coberts,
semblants a places.
A les plantes superiors es preveien passadissos
que travessarien aquests espais.
Des dels passadissos es podia mirar cap avall
i veure les places interiors.

La llum del sol entrava per les finestres
i il·luminava l'interior de l'edifici, sobretot la part central.

Rossi volia que l'interior de l'edifici s'assemblés a una ciutat, amb espais per caminar, reunir-s'hi i fer-hi activitats.

També volia separar els espais públics,
que podia utilitzar tothom,
dels espais privats, que tenien un ús més limitat.

Per dissenyar-lo, es va inspirar en els carrers,
les places i els edificis més importants de Trieste.

A més, va posar-hi grans finestres
perquè la gent pogués veure el cel
des de dins de l'edifici.

Això ho deia Aldo Rossi.

Aldo Rossi, amb Gianni Braghieri, Arduino Cantàfora i Max Bosshard, Casa dello Studente a Trieste, 1974

Aldo Rossi va dissenyar una residència
per a estudiants a Trieste.

Per fer el projecte, va utilitzar idees de 2 edificis
que havia dissenyat abans:
uns habitatges al barri de Gallaratese, a Milà,
i una casa a Borgo Ticino.

Dels habitatges de Gallaratese
va recuperar la forma dels edificis llargs amb porxos,
que són espais coberts amb columnes.

A la residència de Trieste,
aquests edificis llargs
contenien les habitacions dels estudiants.

De la casa de Borgo Ticino va recuperar
la manera de construir en un terreny molt inclinat.

Les habitacions estaven en edificis elevats
sobre pilars alts de ferro.

Aquests edificis tenien una forma semblant
a la dels ponts
i estaven connectats per passadissos elevats
que els estudiants podien utilitzar
per anar d'un edifici a un altre.

Els passadissos també arribaven
a un edifici situat a la part plana del terreny.

En aquest edifici hi havia els espais
que compartien els estudiants,
com el menjador i les sales de reunió.

Les sales estaven situades
al voltant d'un gran espai central,
que servia per menjar-hi i fer-hi reunions.

Aquest espai tenia una gran teulada de vidre
que deixava entrar la llum del sol,
com a l'edifici de la Regió de Trieste.

La teulada era molt inclinada i acabava en punta.

Això ho deia Aldo Rossi.

«Aldo Rossi: 4 obres construïdes», 1979

Aldo Rossi, escola a Fagnano Olona, 1972-1976

Aldo Rossi va dissenyar una escola
a Fagnano Olona, a Itàlia.

En el projecte va combinar diferents elements arquitectònics,
com un carrer, un pont i un mur.

Aquests elements estaven units
per una part llarga i recta de l'edifici.

En el projecte final, Rossi va organitzar l'escola
al voltant d'un pati central, semblant a una plaça.

Aquest pati era la part principal de l'escola
i tenia 2 nivells, units per unes escales amples
amb grans esglaons.

El gimnàs estava situat a la planta superior.

La distribució de l'escola, vista des de dalt,
recordava la forma d'uns ossos,
com passava en un projecte de Rossi a Mòdena.
Rossi no sabia si les persones que caminaven
per l'escola podrien reconèixer aquesta forma.

Però, des del pati central, es podien veure alhora
les parts més importants de l'edifici,
inclosa una xemeneia en forma de con,
és a dir, ampla de baix i estreta de dalt.

Rossi, en els seus dibuixos,
sempre representava el pati central de color vermell.
També donava molta importància
als grans finestrals en forma de creu.

Aquests finestrals estaven fets de formigó i ferro.

Durant la construcció, Rossi es va interessar
cada vegada més per la manera com estaven fets
i per la seva forma.

Considerava que aquests finestrals tenien un disseny propi
i que també es podien utilitzar en altres edificis.

Això ho deia Aldo Rossi.

Aldo Rossi, amb Gianni Braghieri, cementiri de San Cataldo a Mòdena, 1971-1978

Aldo Rossi explicava
que el cementiri és un lloc per enterrar les persones mortes.

A l'antiguitat, les tombes i les cases
tenien formes semblants.
Per això, Rossi va dissenyar un cementiri
amb elements que ja es feien servir en altres cementiris.

El projecte tenia camins rectes i coberts,
amb columnes que sostenien el sostre.
Al costat d'aquests camins hi havia espais
per guardar-hi les restes de les persones mortes.

Els camins estaven situats al voltant del cementiri
i també a la part central.
N'hi havia a la planta baixa, a les plantes superiors
i a les plantes que estaven sota terra.

Al centre del cementiri hi havia una construcció llarga i recta amb espais per guardar-hi ossos humans.
Aquesta construcció tenia una forma semblant a la columna vertebral, que és el conjunt d'ossos que tenim al centre de l'esquena.

Al final d'aquesta construcció hi havia 2 edificis.
Un tenia forma de cub,
com una caixa amb tots els costats iguals.
L'altre tenia forma de con,
amb una base rodona i una part superior que acabava en punta.

Dins del con i a sota hi havia una fossa comuna,
un lloc on s'enterren les restes de diverses persones.

A l'edifici en forma de cub
hi havia un espai dedicat a les persones mortes durant la guerra.

També s'hi guardaven les restes de persones traslladades de l'antic cementiri.
Els 2 edificis estaven connectats amb la construcció central.

La manera com estaven distribuïts
recordava la forma dels ossos del cos humà.

Rossi va dissenyar aquests 2 edificis
amb unes mides que els feien destacar
respecte de la resta del cementiri.

Amb aquestes formes i mides
volia donar importància a la mort
i al record de les persones que havien mort.

Això ho deia Aldo Rossi.

Aldo Rossi, amb Gianni Braghieri i Roberto Freno, Teatrino scientifico, 1978

Aldo Rossi va crear el Teatrino scientifico,
un teatre petit que servia
per provar diferents idees d'arquitectura.

Estava fet amb làmines fines de metall pintades
perquè semblessin de fusta.

L'escenari era fix,
però alguns elements es podien moure o canviar de lloc.
També es podien canviar els decorats del fons.

Així, Rossi podia provar diferents maneres
de col·locar els elements i veure com quedaven.
La paraula **scientifico** vol dir científic.

Rossi va escollir aquest nom
perquè es va inspirar en altres teatres antics,
com el teatre científic de Màntua
i el teatre anatòmic de Pàdua.

El teatre anatòmic era un espai
on s'estudiava el cos humà.

També es va inspirar en altres teatres petits
del segle XVIII (18), sobretot d'Itàlia.

Rossi considerava que el Teatrino
tenia característiques de 3 objectes diferents:

- **Una màquina**, perquè permetia canviar els elements
  i provar diferents combinacions.
- **Un teatre**, perquè tenia un escenari
  on es podien representar accions.
- **Una joguina**, perquè era petit
  i es podia jugar amb la posició dels elements.

El Teatrino tenia només
els elements més bàsics d'un teatre.

Rossi també volia que servís
per recordar els teatres del passat.

Secció 4

Xarxes internacionals

La revista **2c** es va crear per estudiar, explicar
i debatre idees sobre arquitectura.

La revista seguia unes idees principals,
però també volia conèixer altres maneres de pensar
i de construir edificis.

Per això, estudiava l'arquitectura d'Espanya i d'altres països.

Cada número de la revista estava dedicat
a un tema concret. Per exemple, podia tractar
sobre un arquitecte, els seus edificis
o un problema relacionat amb l'arquitectura.

Aquesta manera d'organitzar la revista
permetia estudiar diferents temes
i comparar les idees dels arquitectes.
Les idees d'Aldo Rossi
van tenir molta importància en la revista.

Rossi estava relacionat amb la Tendenza,
un moviment d'arquitectes italians
que defensava estudiar els edificis
i la història de les ciutats abans de fer nous projectes.

Però la revista **2c** no acceptava totes aquestes idees
sense discutir-les.
Les estudiava, les comparava i també les qüestionava.

A més, mostrava que els arquitectes de la Tendenza
compartien algunes idees,
però no estaven d'acord en tot.

Per això, la Tendenza no era un grup
en què tothom pensés igual.

La revista **2c** no només donava a conèixer
projectes i idees d'altres arquitectes.
També servia per debatre aquestes idees
i desenvolupar noves maneres d'entendre l'arquitectura.

Per fer aquesta feina, era molt important conèixer
què feien i què pensaven els arquitectes d'altres països.

La revista també estudiava les aportacions d'arquitectes
com James Stirling, Carlo Aymonino, Josef Paul Kleihues
i Giorgio Grassi.

D'aquesta manera, 2c relacionava les idees d'Aldo Rossi
amb les d'altres arquitectes
i ajudava a conèixer diferents maneres
d'estudiar i dissenyar edificis.

Títols de la subsecció 4:

«Stirling», 1975

Florey Building per al Queen's College a St. Clements, Oxford, 1967-1971
Centre cívic per a Derby, 1970
Carlo Aymonino amb Aldo Rossi,
conjunt d'habitatges socials Monte Amiata
al barri de Gallaratese, Milà, 1967-1972

«J. P. Kleihues. A la cruïlla de l'arquitectura alemanya», 1977

Petit atelier. Berlín-Schlachtensee, 1972-1974.
J. P. Kleihues
Taller de l'empresa de neteja. Berlín,
J. P. Kleihues, amb W. Stepp
Museu regional. Rin del Nord-Westfàlia, 1975,
J. P. Kleihues, amb U. Falke i R. Hauser
Museu. Blankenheim, 1978, J. P. Kleihues, amb R. Hauser

«Giorgio Grassi», 1977

Casa a Vello, al llac d'Iseo, 1962, G. Grassi amb G. Gavazzeni
Projecte d'unitat residencial al costat del riu
a Borgo Ticino (Pavia), 1970-1973, G. Grassi
Residència d'estudiants a Chieti, concurs (1r premi), 1976,
G. Grassi, amb A. Monestiroli
(col·laboradors: R. Conti i E. Guazzoni)

El Grup 2C a l'IBA de Berlín

Aldo Rossi i Gianni Braghieri, projecte a l'IBA 84/87
de Berlín (Oest)

Carlo Aymonino amb Aldo Rossi, conjunt d'habitatges socials Monte Amiata al barri de Gallaratese, Milà, 1967-1972

El projecte de Gallaratese
es va publicar al primer número de la revista
2c Construcción de la Ciudad.

Gallaratese és un barri de Milà, a Itàlia,
que en aquella època tenia zones en mal estat.

Els arquitectes italians Carlo Aymonino i Aldo Rossi
van participar en el projecte
i compartien moltes idees sobre com havia de ser l'arquitectura.

Volien construir un conjunt d'edificis
que ajudés a millorar el barri.

La seva idea era que els edificis
no servissin només per viure-hi,
sinó que també fossin útils per al barri
i per a les persones que hi vivien.

Carlo Aymonino explicava
que volia superar la manera habitual
de construir edificis privats.

Per això, proposava unir els habitatges
amb altres espais i serveis d'ús compartit,
en lloc de separar-los en edificis diferents.

Aldo Rossi explicava que treballar al costat d'Aymonino
havia millorat el seu projecte.

Considerava que les diferències entre els seus dissenys
havien donat un resultat interessant,
fins i tot en aspectes que no havien previst.

El projecte de Rossi també podia estar inspirat
en l'aqüeducte romà de Segòvia, a Espanya.

Un aqüeducte és una construcció
que serveix per transportar aigua d'un lloc a un altre.

L'aqüeducte de Segòvia és una construcció molt gran,
formada per arcs,
que passa per sobre d'algunes zones de la ciutat.

Rossi havia vist aquest aqüeducte
i li havia causat una gran impressió.

Segons la revista **2c**,
Rossi es podia haver inspirat en la seva mida,
la seva forma i la manera com s'integra a la ciutat.

L'aqüeducte també destaca
perquè és una construcció pública molt gran
i perquè els seus arcs segueixen una distribució ordenada.

A Gallaratese, Rossi va dissenyar una estructura
amb columnes i espais coberts que sostenia l'edifici.

La revista **2c** explicava que aquesta estructura
podia estar inspirada, de manera directa o indirecta,
en l'aqüeducte de Segòvia.

El projecte de 2C a l'IBA 84/87 de Berlín (Oest)

El Grup 2C va participar en l'IBA 84/87,
un programa per renovar diferents barris de Berlín
entre els anys 1984 i 1987.

Per fer el projecte
va utilitzar idees que havia començat a desenvolupar
a Barcelona a mitjan anys 70.

Una d'aquestes idees apareixia en un dibuix
d'Antonio Armesto titulat «La ciutat igualitària».

El dibuix es basava en l'Eixample de Barcelona,
dissenyat per Ildefons Cerdà.

A l'Eixample, els carrers formen una quadrícula,
com un tauler d'escacs.

Entre els carrers hi ha grups d'edificis que formen illes.

Antonio Armesto proposava que aquestes illes
tinguessin espais oberts i jardins a l'interior.

Volia que els veïns poguessin utilitzar aquests espais
i compartir-los en igualtat de condicions.

La proposta també permetia conservar els edificis
i les parts de la ciutat que ja existien.

El Grup 2C va utilitzar aquestes idees
per preparar un projecte al barri de Friedrichstadt, a Berlín.

Aquest barri havia quedat molt destruït
durant la Segona Guerra Mundial.

Als anys 60, s'hi havien construït grans vies per als vehicles que
havien separat diferents zones del barri.

El Grup 2C volia tornar a unir aquestes zones
i millorar els espais per als veïns.

Per això, va dissenyar una nova illa d'edificis
amb habitatges, patis, jardins i camins
per passar d'un lloc a un altre.

La idea era que aquesta illa
funcionés com un petit barri dins de Berlín.

Ildefons Cerdà ja havia proposat una idea semblant
al llibre **Teoría General de la Urbanización**, publicat el 1867.

El Grup 2C no volia limitar-se a dibuixar carrers i edificis
amb formes geomètriques.
Volia pensar en la manera com les persones
utilitzarien aquests espais.

Per això, va col·locar els edificis dels costats
seguint la línia dels carrers,
per recuperar la forma que havien tingut abans.

A l'interior de l'illa va situar patis, jardins
i passos oberts perquè els veïns poguessin caminar,
trobar-se i compartir aquests espais.

El Grup 2C considerava que Berlín
havia patit moltes destruccions i transformacions
al llarg dels anys.

Per explicar-ho, utilitzava l'expressió
«dipòsit de naufragis successius».

Amb aquesta expressió volia dir
que a la ciutat encara hi havia restes d'edificis antics,
zones destruïdes i construccions de diferents èpoques.

El grup defensava que calia tenir en compte
totes aquestes parts de la ciutat
abans de construir-hi nous edificis.

Volia conservar els elements antics que encara existien, connectar
les zones que havien quedat separades
i construir nous espais que encaixessin amb els anteriors.

També volia que es poguessin continuar reconeixent
les parts de la ciutat afectades per la guerra.

Per això, el Grup 2C rebutjava la idea d'enderrocar-ho tot
i començar de zero.

El seu objectiu era renovar Friedrichstadt,
conservar-ne la història
i crear-hi espais que els veïns poguessin compartir.

Aldo Rossi i Gianni Braghieri, projecte a l'IBA 84/87 de Berlín (Oest)

Aldo Rossi i Gianni Braghieri van dissenyar un projecte per al barri de Friedrichstadt, a Berlín.

El projecte formava part de l'IBA 84/87, un programa per renovar diferents zones de Berlín entre els anys 1984 i 1987.

Per preparar-lo, Rossi va estudiar com havien canviat els edificis de Berlín al llarg dels anys.

Ja havia parlat d'aquests canvis l'any 1964, al número 288 de la revista **Casabella Continuità**.

Rossi i Braghieri van utilitzar materials que recordaven construccions del passat.

Van escollir el maó perquè s'havia utilitzat en les primeres fàbriques d'Alemanya.

També van utilitzar vidre i ferro per recordar un gratacel que l'arquitecte Mies van der Rohe havia dissenyat al carrer Friedrichstraße, a Berlín.

Aquest gratacel havia de tenir les parets exteriors de vidre i ferro, però no es va arribar a construir.

Rossi considerava que combinar maó i vidre
era una manera de recordar l'arquitectura alemanya.

Aquesta era la seva visió d'Alemanya
com a arquitecte italià.

Els arquitectes van col·locar els edificis al costat dels carrers,
seguint la forma que havia tingut abans el barri.

Entre els edificis van deixar algunes obertures i entrades grans.

Des del carrer, aquestes obertures permetien veure el jardí
que hi havia a l'interior.

El jardí formava part del disseny dels edificis.

Era un espai situat entre el carrer, que és públic,
i els habitatges, que són privats.

En una cantonada dels edificis,
els arquitectes van col·locar-hi una columna blanca.

Aquesta columna estava inspirada en una altra columna
que hi ha a l'edifici Ca' del Duca, a Venècia.

Es coneix com la columna de Filarete.

Rossi havia parlat d'aquesta columna
al llibre **Autobiografia científica**.

En aquest llibre explicava que la columna
li interessava perquè tenia una forma completa
i es podia entendre com un element independent
de la resta de l'edifici.

Rossi i Braghieri van reunir en un mateix projecte
elements inspirats en edificis
de diferents llocs i èpoques.

Per exemple, van utilitzar:

- El maó de les antigues fàbriques alemanyes.
- El vidre i el ferro del gratacel que Mies van der Rohe havia dissenyat a Berlín.
- Una columna inspirada en un edifici de Venècia.

Rossi anomenava aquesta manera de dissenyar
«ciutat anàloga».

Això vol dir que utilitzava elements d'edificis antics
o d'altres projectes
per dissenyar edificis nous.

D'aquesta manera, Rossi i Braghieri
volien reconstruir una part de Berlín
sense oblidar els edificis i les formes arquitectòniques
del passat.

Barcelona
2026
Capital Mundial
de l'Arquitectura

ACTIVITAT ORGANITZADA PER

Barcelona | fundació mies van der rohe barcelona

PATROCINADOR PRINCIPAL

hp

PATROCINADORS OFICIALS

cellnex | iGuzzini | VELUX

UNA INICIATIVA DE

unesco | uia

AMB LA COL·LABORACIÓ DE

Generalitat de Catalunya | MINISTERIO DE VIVIENDA Y AGENDA URBANA

MÉS INFORMACIÓ

www.barcelona.cat/capitalmundialarquitectura